

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

Arhiv Dos. krajine B. L.

ABK-209-MO-11/192

BABIĆ BRANKO

"DJELOVANJE MJESNOG KOMITETA KPJ U BANJOJ LUCI"

L E G E N D A

- 8 stranica kucanog teksta dobivenog iz Muzeja "Kozara" u Prijedoru 11. 6. 1976. godine.
- SADRŽAJ SJEĆANJA : Formiranje Oblasnog komiteta KPJ za Bosansku krajinu krajem 1940. godine. Pripreme za dizanje štrajka u rudniku Ljubiji. O Mladenu Stojanoviću i njegovom ulasku u Partiju
- PERIOD: 1940-1941.godina
- Original u Muzeju "Kozara" u Prijedoru a kopija u Arhivu Bosanske krajine Banja Luka

Branko BARIĆ:

Arhiv. Doc. krajinu D. Luka
ABK-209-MG-4/192

DJELOVANJE MJESENOG KOMITETA KPJ U BANJOJ LUCI

Prije dolaska u Banju Luku 1940. godine bio sam u Mariboru. Tamo sam kao član KPJ od 1935. godine radio u partijskoj organizaciji u svojstvu organizacionog sekretara Okružnog komiteta KPJ za Maribor. Ovdje je moj politički rad bio toliko intenzivan da sam, zahvaljujući policijskim mjerama bivše jugoslovenske vlasti, bio spriječen da dalje legalno radim. Policija me je u to vrijeme češće hvatala i zatvarala pa je moj dalji opstanak ovdje bio nemoguć. Zbog toga je partijska organizacija odlučila da me negdje pošalje kako bih mogao da nastavim dalje da radim. Koji su se roditelji neš to prije toga odselili za Banju Luku, pa sam se i ja odlučio da krenem tamo i da se nastanim u Banjoj Luci. Prije mog polaska uređeno je sa partijskom organizacijom, preko tadašnjih partijskih veza i kanala, da sam uskoro, nakon desetak dana, već došao u vezu sa partijskom organizacijom u Banjoj Luci. Bilo je to krajem avgusta 1940. godine.

CK KPJ za Sloveniju preporučio me i vjerovatno otkrio da sam se nalazio na dužnosti člana Okružnog komiteta KPJ za Maribor, te sam u Banjoj Luci postao član Mjesnog komiteta. U to vrijeme, koliko se sjećam, sekretar Mjesnog komiteta bio je Mirko Višnjić, koji je negdje pod kraj 1940. godine umro. Pored nas dvojice - Višnjića i mene, u komitetu su bili: Osman Karabegović, Ivica Kažar, Safet Filipović, Šefket Maglajlić i Kasim Hadžić. Neposredno poslije mog povezivanja sa partijskom organizacijom u Banjoj Luci, upoznao sam i Djuru Fucara - Starog koji je ispred Pokrajinskog komiteta radio na organizovanju partijskih organizacija.

Rad Mjesnog komiteta odvijao se na planu stvaranja partijskih ćelija. Prilagodjavali smo se tadašnjim uslovima i djelovali kroz

legalne forme, razna društva i organizacije. Vrlo intenzivno smo djelovali kroz kulturno društvo "Vaso Felagić". Učestvovali smo u pjevačkim horovima, održavali priredbe i gostovali ne samo u Banjoj Luci, nego i na terenu Bosanske Krajine. To je bila naša legalna forma na okupljanju ljudi, njihovog pridobijanja, organizovanja i podizanja njihove svijesti itd.

Krajem 1940. godine, moguće krajem novembra ili početkom decembra, održana je partijska konferencija i tom prilikom formiran je Oblasni komitet KPJ za Bosansku Krajinu. Konferencija je održana u Banjoj Luci i na njoj su učestvovali partijski delegati iz partijskih organizacija, koje su tada postojale u Bosanskoj Krajini. Mislim da je na konferenciji bilo oko 30 delegata. Na toj konferenciji izabran je Oblasni komitet KPJ za Bosansku Krajinu. Djuro Lucar-tari izabran je za političkog, a ja za organizacionog sekretara toga komiteta.

Ova partijska konferencija održana je ilegalno u toku noći u kući u kojoj se nalazila jedna radionica. Tu se nalazio jedan od naših drugova, te smo se mogli sastati u radionici i održati konferenciju. Vjerovatno se u Banja Luci nalaze materijali iz kojih se vidi gdje je i kada održana ova konferencija/.

Koliko mi je poznato Mjesni komitet KPJ u Banjoj Luci, prije formiranja Oblasnog komiteta, u izvjesnom smislu je imao rukovodnu ulogu na objedinjavanju rada partijskih organizacija u čitavoj Bosanskoj Krajini. Iako formalno nije bio forum, ipak je odigrao određenu ulogu na širem području Bosanske Krajine. To je bio centar s najjačom partijskom organizacijom u Bosanskoj Krajini, sa dobrim kadrom, pa je bilo moguće da Mjesni komitet, tako da se izrazim, preraste u oblasno partijsko rukovodstvo.

Ovaj zaključak izvodim iz toga što sam već kao član Mjesnog komiteta u Banjoj Luci putovao u neka mjesta Bosanske Krajine i

obilazio postojeće ili formirao nove partijske organizacije. Vrlo dobro se sjećam da sam odlazio u Medjuvodje gdje sam sa Boškom Miljegovićem osnovao partijsku organizaciju u kojoj su pored Boška bili: Miloš Miljegović, Mirko Pekić, učitelji iz Medjuvodja, zatim Dragoja Miljatović, te još neki drugovi čijih se imena ne sjećam. Mislim da ih je tada bilo 6-7 članova KPJ. To je bilo u septembru ili početkom oktobra 1940. godine. Boško Miljegović pripremio je sastanak sa ovim drugovima tako da sam bio na stvaranju partijske organizacije, ostajući tamo dva dana.

Isto tako odlazio sam u druga mjesta, u Dobrljin, Bosanski Novi, Bosansku Krupu i još neka. Voliko se sjećam, u Dobrljinu sam dolazio u vezu sa Duškom Misiračom /ako se tačno sjećam/, u Bosanskom Novom sa Hajrom Kapetanovićem i Mićom Ćurlanom. Bio sam jednom i u Drvaru sa istim zadacima. Tamo sam upoznao Nikolu Kotlu zatim Iliju Došena, te još neke.

Bio sam i u Prijedoru. Još prije sam preko Velje Stojnića, čija je porodica živjela u Prijedoru, imao veze sa Prijedorom. Tu smo radili na pripremanju štrajka ljubijskih rudara. Bio sam ispred Mjesnog komiteta odredjen da ilegalno odem u Prijedor i Ljubiju i da tamo rukovodim štrajkom. Bio je moguće oktobar 1940. godine. Proveo sam tada, u Prijedoru i Ljubiji, osam do deset dana. Najprije sam bio u Prijedoru. Ilegalno sam boravio kod dr Vladena Stojanovića u njegovoj kući. U to vrijeme Vladen još nije bio član KPJ. Na njega me je uputio Veljo Stojnić. Iako Vladen nije bio član KPJ, bio je naš simpatizer i naklonjen nama, odnosno idejama Komunističke partije. On je već onda nudio izvjesne usluge Partiji, ali još nije bio partijski organizovan. Kada sam boravio u Prijedoru povodom organizovanja štrajka ljubijskih rudara, dobio sam zadatak da pripre-
 mim i Vladena za prijem u KPJ. Kod Vladena sam ilegalno boravio 4-5

dana. Koro po čitave noći smo provodili u razgovoru o situaciji u zemlji i svijetu, o KPJ i njenoj ulozi, o marksizmu i mnogim drugim pitanjima o kojima je Vladen bio veoma sklon i raspoložen da raspravlja. Iako poznat kao ljekar, bio je i politički čovjek koji je realno gledao na stvari udubljujući se u njih do najsitnijih detalja kako bi ih sagledao u njihovom pravom svjetlu.

Tu sam preko prijedorske partijske organizacije i Vladena imao vezu sa Ljubijom. Kod mene su dolazili rudari iz Ljubije, sa kojima sam se dogovarao o pripremama štrajka. Među njima je bio Drago Lukić. Poslije sam lično odlazio u Ljubiju i tamo sam proveo 3-4 dana. Ne sjećam se gdje sam bio, ali znam da smo se sastajali u kući na brdašcu. Provodio sam vrijeme na tavanu ove kuće i nisam nikuda izlazio. Noću sam došao u Ljubiju, strogo ilegalno, jer su bile pojačane mjere bezbjednosti od strane žandarma i policije. Često sam se tokom noći pa i dana sastajao sa komunistima iz Ljubije na razgovor. Znam da je dolazilo njih 4-5 rudara komunista kod mene na razgovor, ali se osim Drage Lukića drugih ne sjećam. Dogovarali smo se o akciji i neposrednim mjerama koje je trebalo preduzeti.

Konačan cilj ovoga štrajka bio je da se poboljšaju životni uslovi rudara. Međutim, konačni cilj organizatora KPJ i Mjesnog komiteta bio je da se kroz ovaj štrajk afirmišu partijska organizacija u Ljubiji, da se da do znanja tadašnjoj vlasti da postoji organizovana snaga koja tu djeluje. Mislim da je manje-više već onda bilo jasno da je štrajk organizovala i njime rukovala KPJ. Istina, tome su doprinijeli i objektivni uslovi koji su vladali u rudniku i zbog čega je štrajk i nastao, a to su bili zahtjevi rudara.

Zadatak komunista bio je da se što bolje iskoriste ovi uslovi i organizuje akcija rudara, da se povedu na štrajk i politički uzdrmaju i povedu radnici na jednoj političkoj platformi i orijer

taciji za borbu protiv tadašnjeg režima. Kako je to bilo i neposredno pred rat trebalo je da se stvaraju i jačaju naše pozicije među radnicima.

Štrajk nije mnogo donio radnicima niti završio pobjedom prema postavljenim zahtjevima, ali je ipak kao politička akcija bio snažan. Došlo je i do čvršće veze između radnika i seljaka i međusobne solidarnosti. Naročito na prikupljanju pomoći rudarima, zatim na popularisanju štrajka. Vršeno je sakupljanje hrane i novca za pomoć rudarima. Mnogi seljaci iz okolnih sela davali su pomoć. Sve je to imalo političke obilježje i karakter otpora radničke klase i seljaštva tadašnjem režimu. Akcija za prikupljanje pomoći rudarima imala je pored materijalne pomoći i karakter međusobnog povezivanja seljaka sa radničkom klasom, odnosno rudarima u štrajku.

Već tada smo polazili od stanovišta da se tu stvara veza između radnika i seljaka. Imali smo jasnu političku orijentaciju da se kroz akcije mobiliše i stvara čvrst savez između radnika i seljaka.

A sada da nastavim o mojim razgovorima sa Vladenom Stojanovićem. U toku boravka u Trijedoru, za vrijeme pripremanja i rukovodjenja ljubijakim štrajkom, pošto sam boravio kod Vladena, razgovarao sam sa njim. Tada sam mu i predložio da stupi u KPJ. Njegov saopštenje izazvalo je kod Vladena prijatno iznenađenje. U početku je imao mnogo rezervi. On je u stvari prema sebi bio vrlo strogo iskren i pošten. Čak je smatrao da još možda nije sazreo idejno za Partiju. Imao je, tako je smatrao, čak i neke religiozne elemente i pojmove kod sebe, pa je smatrao da marksizam i KPJ i religija ne mogu skupa, jer su im ciljevi suprotni. Čuđa je smatrao da dok on sa time ne raščisti, nije dozreo za Partiju. Međutim,

to kod njega nije bilo izraženo, ali je on sam smatrao da pred Partijom treba da bude iskren i da iznese i ono što trenutno nije bilo bitno niti sa njega karakteristično. Otuda napominjem da je prema sebi bio i strog. Vladen mi je sve to otvoreno pričao.

Razgovarajući sa mnom Vladen je otprilike rekao: "Ne znam šta sam ja uradio i zaslužio da mogu imati čast da budem primljen u KPJ?" Inače on je bio veoma poznat kao dobar ljekar koji je ne samo pružao ljekarsku pomoć, nego je i često vršio preglede i liječio besplatno. Bio je vrlo popularna ličnost u Prijedoru i okolini. Zbog toga smo i mi u Mjesnom komitetu u Banjoj Luci bili zainteresovani da ga primimo u Partiju i zbog njegovih pozicija, jer smo smatrali da se preko njega, kao ugledne i popularne ličnosti, može ostvarivati i jak uticaj Partije.

Tako je partijska organizacija u Banjoj Luci nastavila da održava neposredne veze sa Vladenom. Iako je u to vrijeme postojala partijska organizacija u Prijedoru, on nije bio uključen u ovu partijsku organizaciju. Upućivali smo mu i neke ilegalne tekstove, koje je čitao. Mi smo znali da je on bio progresivno orijentisan i usmjeren pa ga je otuda samo trebalo prihvatiti i nastaviti rad sa njim.

Razgovor sa njim obavio sam po zadatku Mjesnog komiteta KPJ u Banjoj Luci. U stvari na tome je najviše radio drug Tucar koji mi je i dao ovakav zadatak. Vladen je poslije dužih razgovora u toku nekoliko dana koje sam proveo kod njega pristao da stupi u KPJ. Isa toga sam otišao, vratio se u Banju Luku, i upoznao drugove u Mjesnom komitetu o obavljenom razgovoru sa Vladenom. Predložio sam da ga primimo u KPJ što je usvojeno, pa sam mu to uskoro i saopštio. Još mi je u živoj uspomeni kako se Vladen tada osjećao. Bio je uzbudjen i sretan. Prosto kao da nije znao šta da kaže go-

voreći: "Je li Partija dobro ocijenila sve razloge, koje sam spomenuo?" Mislim da je ovo kod Vladena izazvalo prelom, konačni prelom, da je ulaskom u KPJ još jasnije se orijentisao i vrlo spreman dočekaio i okupaciju naše zemlje i našao se prvih dana na Kozari i učestvovao u pripremama i rukovođenju ustankom.

Za sve vrijeme moga boravka u Banjoj Luci nalasio sam se kod roditelja koji su imali malu radnju u kojoj sam samo formalno radio. Inače, najviše vremena provodio sam u radu na izvršavanju partijskih zadatka, često putovao na teren itd. Možda sam imao izvjesne prednosti u odnosu na ostale komuniste u tome što sam bio nov i još nisam bio otkriven i pod prisotrom policije. Otuda sam se nešto slobodnije kretao i zato sam i skoro najviše putovao i, tako da se izrazim, slobodno radio. Doduše sve je to bilo kroz legalne forme i organizacije, kroz društvo "Pelagić", zatim kroz sindikat koji je bio dosta jak, onda kroz sportske društvo "Borac", zatim preko studentske organizacije, takoreći u svim legalnim društvima i organizacijama.

Mnogo smo radili na izučavanju kadrova i pripremanja ljudi za očekivanu situaciju, jer se već približavao rat 1941. godine. Zbog toga smo veoma mnogo radili na učvršćivanju partijskih organizacija kako bi spremne dočekale nastupajuće događaje. Vrlo često smo imali sastanke Mjesnog komiteta i raspravljali o našim zadacima u predstojećim događajima, izbijanju sukoba i ratnog stanja. Pored rada na učvršćivanju partijskih organizacija, orijentisali smo se na primanje novih ljudi, naročito omladinaca u KPJ i u organizaciju SKOJ-a. Intencija je bila da se što više kadrova osposobi i pripremi za događaje koji su se očekivali.

Uporedo sa tim što smo radili preko legalnih formi, radili smo i na tome da se stvori politička atmosfera. Mislim da je za

to vrijeme partijska organizacija u Banjoj Luci bila već u dobroj mjeri afirmisana, ne kao legalna organizacija, već po svome političkom radu. Ona je bila prisutna. Osjećalo se njeno postojanje vrlo široko, izvan krugova partijskih organizacija. Ogroman broj ljudi i stanovništva znalo je da djeluje partijska organizacija, znalo se za stavove partijske organizacije povodom raznih događaja. Partija se već orijentisala na politiku odbrane zemlje i na tome planu javno djelovala, upozoravala mase na predstojeću opasnost od fašizma, izdaje i sl. To je razdoblje do napada Njemačke na Jugoslaviju aprila 1941. godine.

Mislila da smo u to vrijeme u Banjoj Luci imali, ako se ne varam, oko 50 organizovanih članova Partije, što je za jedan grad bilo zaista mnogo. To su sve bili veoma dobri kadrovi koji će se odmah 1941. godine uključiti u pripreme za ustanak i aktivno u njemu učestvovati, a tokom rata postati i visoki vojni i politički rukovodioci.

Neposredno pred rat, zapravo prilikom potpisivanja Trojnog pakta i mi smo u Banjoj Luci organizovali demonstracije, gdje je izašlo nekoliko hiljada ljudi i javno demonstriralo protiv uključivanja naše zemlje u ovaj pakt. Tražio se savez sa Sovjetskim Savezom, da se pruži otpor neprijatelju, njemačkom okupatoru. To je bila vrlo široka akcija komunista u Banjoj Luci koja je zahvatila hiljade i hiljade građana, takoreći široke slojeve naroda. Na tome se otprilike završava predratni period djelovanja komunista i Mjesnog komiteta u Banjoj Luci.